

Розділ I

ВСЕСВІТ ЛЮДИНИ

Світло як променяста енергія творіння зачало круговий танець атомів у мікроскопічному (малесенькому) небі, а також танець зірок у велетенському пустельному театрі часу й простору. Планети вийшли зі своєї вогненної купелі і грілися на сонці цілу вічність. Вони були бастионами гігантської Інерції, німими і безлюдними, несвідомими свого власного сліпого призначення, і велично супилися на будь-яке майбутнє, коли їхній владі щось могло б загрожувати.

Потім прийшов час, коли на арену вийшло життя у вигляді найменшого одноклітинного організму. Обдароване ростом і силою пристосування воно виступило проти масивного громаддя речей і усупротивилося безглуздості їхньої маси. Воно змушене було усвідомити вагу не кількості, а вартості існування, завжди намагаючись підносити і підтримувати його на багатоманітних шляхах творіння, долаючи протидіючу інерцію Природи шляхом дотримання її законів.

Але чудо творіння не зупинилося на цій ізольованій частинці життя, випущеній у самотню подорож в Невідоме. Численні клітинки збиралися разом у більші об'єднання не шляхом скупчення, а завдяки чудесній здатності до складних взаємин і підтримання координації функцій. Цей творчий принцип єдності, божественний принцип співіснування збиває з пантелику всіх аналітиків. Більші об'єднання, які взаємодіяли, могли дозволити собі більшу свободу самовираження, вони почали розвивати в своїх тілах нові органи сили, нові інструменти продуктивності. Це був марш еволюції, що невпинно розгортав потенційні можливості життя.

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

Але ця еволюція, що триває на фізичному рівні, має свої межі. Будь-яке перебільшення в цьому напрямку стає тягарем, який ламає природний ритм життя, і ті істоти, що чванькувато заохочували збільшення розмірів свого тіла, майже всі вимерли через свою абсурдну незграбність.

Ще не перегорнута була ця сторінка історії, як з'явилася Людина і повернула курс цієї еволюції з невизначеного маршруту збільшення розмірів на свободу тоншої досконалості. Це дало їй змогу зробити свій розвиток необмеженим і здійснити все, що їй до снаги.

Вогонь запалено, бухають молоти, і трудовими днями і ночами серед бруду і нелагоди виковується музичний інструмент. Ми можемо прийняти це як винятковий факт і дозволити йому еволюціонувати. Та коли музика з'явилася, ми знаємо, що все це лише частина її прояву, попри її суперечливий характер. Процес еволюції, який через віки сягнув людини, слід усвідомлювати у тісному зв'язку з людиною, хоча в ній він набуває нової цінності і переходить на інший шлях. Це тривалий процес, який набуває свого значення в Людині, і мусимо визнати, що еволюція, про яку говорить Наука — це еволюція всесвіту Людини. Шкіряна оправа і титульний лист є частинами самої книги; так і цей світ, який ми сприймаємо нашими органами чуттів і розумом, і наш життєвий досвід — глибоко поєднані з самими нами.

Божественний принцип єдності був завжди принципом внутрішніх взаємовідносин. Це проявилось на деяких найперших ступенях еволюції багатоклітинного життя на цій планеті. В своєму тілі людина доп'яла найвиразнішої внутрішньої досконалості. Але найважливішим є той факт, що людина також досягла самореалізації у тоншому тілі поза її фізичною системою. Вона нудьгує за собою, коли самотня; вона знаходить своє власне ширше й автентичніше «Я» в широких людських стосунках. Її багатоклітинне тіло народжується і вмирає; її багатоособове людство безсмертне. У цьому ідеалі єдності вона усвідомлює вічне в її житті і безмежне в її любові. Єдність стає не просто суб'єктивною ідеєю, але надихуючою істиною. Яку б їй не давати назву і яку б форму вона не символізувала, свідомість цієї єдності [Купити книгу на сайті knizhnyy.com.ua](http://www.knizhnyy.com.ua) — це

є наша релігія. Вона завжди прагне бути відкритою в нашій історії у чимраз досконалішому висвітленні.

Ми маємо очі, які передають нам бачення фізичного всесвіту. Ми також маємо свою власну внутрішню здатність, яка допомагала нам визначити наші стосунки з вищим «Я» людини, себто всесвіт особистості. Цією здатністю є наша ясна уява, яка на своєму вищому рівні особливо притаманна людині. Вона надає нам те цілісне бачення, яке для біологічної необхідності виживання є зайвим; мета цього цілісного бачення — пробудити в нас чуття досконалості, яке є нашим істинним чуттям безсмертя. Бо досконалість перебуває ідеально у Людині Вічній, вселяючи любов до цього ідеалу окремії особі, спонукаючи її дедалі більше і більше його здійснювати.

Розвиток розумної і фізичної сили однаково потрібен як тваринам, так і людям для їхнього життя; але що в людині унікальне — то це розвиток її свідомості, яка поступово поглиблює і розширює усвідомлення її безсмертного ества, досконалого, вічного. Воно надихає її на такі творіння, які відкривають в ній її божественність — її людяність — в різноманітних проявах істини, добра і краси, у свободі діяльності, не для свого споживання, а для остаточного вираження досконалості. Людина індивідуальна повинна існувати для Людини великої і повинна виражати себе у безкорисній праці, в науці і філософії, в літературі і мистецтвах, у службі і поклонінні. Це її релігія, що працює в серці всіх людських релігій під різними назвами і в різних формах прояву. Вона знає і розуміє цей світ як незкінчений і так досягає величі, але вона усвідомлює свою власну істину, в якій вона досконала, і в ній знаходить своє завершення.

Ідея людськості нашого Бога чи божественності Людини Вічної — тема цієї книги. Думка ця визріла у моїй свідомості не по якійсь філософській розвазі. Навпаки, вона супроводжувала потік мого темпераменту з ранніх літ, аж поки не спалахнула у моїй свідомості прямим видінням. Цей досвід, описаний мною в одному з наступних розділів, переконав мене, що на поверхні нашого ества ми маємо постійно змінні фази індивідуального «Я», але в глибині перебуває Вічний Дух людської єдності, вищий за наш

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

Він дуже часто суперечить буденності нашого життя і скасовує всі засоби захисту нашої особистої виключності за мурами особистих звичок і поверхневих умовностей. Він надихає нас на діла, які є виявом Всесвітнього Духа; серед буденного життя він несподівано викликає вчинки вищої жертвовності. На його клич ми поспішаємо присвятити наше життя справі істини і краси, жертвовній службі іншим, попри нашу недостатню віру у позитивне значення ідейних цінностей.

Під час дискусії про мій релігійний досвід я висловив моє переконання, що першим етапом його усвідомлення було моє почуття близькості з Природою — не з тією Природою, що має свій інформаційний канал до нашого розуму і фізичний зв'язок з нашим живим тілом, а з тою Природою, що задовольняє нашу особу проявами, які збагачують наше життя і стимулюють нашу уяву гармонією форм, кольорів, звуків і рухів. Це не той світ, що зникає в абстрактних символах, ховаючись за своїм власним освідченням Науці, але той, який щедро показує добро своєї реальності нашому власному «Я», здійснюючи вічний вплив на нашу людську природу.

У зв'язку з моїм особистим досвідом я згадав кілька пісень, які я часто чув від бродячих сільських співців, що належать до популярної в Бенгалії секти Баюл* і не маючи ікон, храмів, святого письма чи обрядів, що проголошують у своїх піснях божественність Людини, а ще виражають до неї сильне почуття любові. Все це виходить від людей наївних, простого життя у безвісті, що дає нам ключ до внутрішнього значення усіх релігій. Бо це означає, що в цих релігіях немає нічого про Бога космічних сил, а радше про Бога людської особистості.

Водночас слід визнати, що навіть безособовий аспект істини, з яким має справу Наука, належить до людського Всесвіту. Але люди Науки кажуть нам, що істина, не як краса і доброта, є незалежна від нашої свідомості. Вони пояснюють нам, що віра в незалежність істини від людського розуму — це віра містична, що вона природна для людини, але водночас — непоясненна. Та чи не можна пояснити це так: ідеальна істина залежить не від індивідуального розуму людини, а від все-

* Див. Додаток **Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>**

світнього розуму, який розуміє індивіда? Бо ж сказати, що істина, як ми її бачимо, існує окремо від людства, означало б заперечити проти самої науки; тому що наука може лише організувати раціонально ті факти, які саме людина може знати і розуміти, а логіка — це машинерія мислення, створена механічною людиною.

Стіл, яким я користуюся, з усіма варіантами значення цього слова, являє собою стіл для людини, що його вона сприймає через спеціальний орган чуття, її спеціальний орган думання. Та коли цей самий стіл проаналізувати науково, то отримаємо картину, вельми відмінну від тої, що намалювали нам органи чуття. Свідчення фізичних відчуттів людини та її логіки, її наукових інструментів — все це пов'язане з її власною силою розуміння; вони є істинні, та істинні саме для неї. Вона користується столом з повною довірою до його фізичних властивостей і з такою ж довірою інтелектуально послуговується ним для здобуття наукових знань. Але її знань, знань людини. Якби окрема людина як індивід не існувала, стіл існував би все одно, а проте існував би як річ, що пов'язана з людським розумом. Протиріччя між столом чуттєвого сприйняття і столом наукового пізнання знаходять своє примирення в людській особистості.

Те саме стосується сфери ідей. В науковій ідеї Всесвіту немає жодної прогалини у законі причинності. Ніщо, що відбулося, не може відбутися інакше. Це узагальнення, уможливлене властивістю логіки, якою володіє людський розум. Але цей-таки розум Людини має свою безпосередню свідомість волі в самій собі, яка усвідомлює свою свободу і завжди бореться за неї. Щодня у своїй поведінці здебільшого ми усвідомлюємо її істину; фактично наша поведінка виявляє свою найбільшу цінність у своєму зв'язку з істиною. Тут маємо аналогію з нашою щоденною поведінкою щодо стола. Бо яким би не був висновок, який Наука б беззаперечно довела про стіл, ми повністю задоволені, коли маємо справу з ним як твердим предметом, а не з набором текучих елементів, які являють собою певний вид енергії. Ми можемо також використати це явище виміру. Простір, представлений голкою, збільшеною [Купити книгу на сайті knigazib.com.ua](#) >> нашу увагу,

змусивши замислитися над тим питанням, скільки янголів може поміститися на її кінчику чи верблюдами, які могли б пройти через її вушко. В кіно наше відчуття часу можна стиснути чи розтягнути просто у відповідності з роботою апарату. Насінинка, впакована у малесенькому вмістилищі, може нести в собі майбутнє величезних розмірів як у часі, так і в просторі. Істина, якою є Людина, не з'явилася з нічого в певну мить часу, навіть якщо, припустимо, вона могла б об'явитися в той момент. Але проявлення Людини не має в самій собі кінця — навіть тепер. Не мало воно і свого початку, ніколи, в жоден час. Істина Людини — в серці вічності, її буття розвивається не знати як довго. Якщо об'ява Людини має навколо себе середовище, мільйони світлових років, то все-таки це її власне середовище. Вона включає в себе час; якою б не була тривалість її становлення, вона пов'язана з самою істиною її існування, з усіма речами, що оточують її.

Спорідненість — це фундаментальна істина цього світу явищ. Візьміть, наприклад, шматок вугілля. Якщо займемося дослідженням його складу до елементарних часток, то побачимо, що його, здавалося б, найтривкіший елемент зникає в центрах повертальних сил. Це частки, що називаються елементами вуглецю, який далі можна аналізувати як певну кількість протонів і електронів. Однак ці електричні явища є тим, чим вони є не окремо, а у своїй взаємодії, і хоча, можливо, колись ми зможемо аналізувати їх і далі, однак всюдишуща істина їхніх взаємин, яка розкривається в них, залишиться.

Ми не знаємо, як такі елементи, як вуглець, складають шматок вугілля; все, що ми можемо сказати, — це те, що вони утворюють той зовнішній вид через єдність взаємозв'язків, що об'єднують їх не просто в окремий шматок вугілля, а в товариство творчої координації з усім фізичним всесвітом.

Творіння уможливила безперервна самовідданість частки Всесвітові. І духовний Всесвіт Людини також завжди вимагає самозречення індивідів. Цей духовний процес не такий легкий, як у фізичному світі, бо розум і воля часток мають бути узгоджені з розумом і волею всесвітнього духа.

В одному вірші Упанішад сказано, що цей світ, який увесь являє собою

[Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>](#)